

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ Religion Tourism Routes: The Important Chedi and Buddha Image in Chiang Mai

ประทีป พืชทองหลาง^{1*}

¹อาจารย์ ดร., แผนกสังคมศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่
เลขที่ 128 ถนนห้วยแก้ว ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ และคุณค่าเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ วัดในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จำนวน 16 วัด ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจงจากรายชื่อวัดที่ปรากฏในมูลศาสนาและชินกาลมาลีปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ชนิด ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ข้อมูลเชิงปริมาณได้จากแบบสอบถามนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากศึกษาเอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวใช้เวลาส่วนใหญ่น้อยกว่า 1 วัน แบบเช้าไป-เย็นกลับ นิยมท่องเที่ยวไหว้พระมากที่สุด วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหารเป็นวัดที่นักท่องเที่ยวนิยมมากที่สุด 2) วัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 16 แห่ง มีประวัติศาสตร์ คุณค่าและศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาได้ในระดับสูง 3) เส้นทางท่องเที่ยวที่นำเสนอแบ่งเป็น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางตามชื่อวัดที่เป็นมงคล และเส้นทางประวัติศาสตร์การสร้างเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญ

คำสำคัญ

การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เจดีย์ พระพุทธรูป เชียงใหม่



Abstract

The purpose of this research was to present 1) to study situation of religion tourism in Chiang Mai 2) to study the history and value of religion tourism source for the important Chedi and Buddha image in Chiang Mai 3) to present religion tourism routes for pagoda and Buddha image in Chiang Mai. This study used mixed methodology, research areas were 16 temples in Muang district, Chiang Mai with purposively selected from the temple list that appears in the Tamnan munlasatsana and Jinakalamalipakaranam. The three instruments used in this research were questionnaires, interviews and focus groups. Quantitative data from the survey sample, a group of 400 people and qualitative data from the literatures and the interviews from 20 people. The results showed that: 1) In situation of religion tourism in Chiang Mai, tourists spend time on traveling in one day and a popular activity was to pay respect to the Buddha then Wat Phrathat Doisuthep Rajawarawihara is the most popular for travelers 2) The 16 temples in Muang district, Chiang Mai have long history, value and potential for develop into a religion tourist attraction in high level 3) The religion tourism routes were divided 2 ways; the route of the name of auspicious temples and the route of Chedi and Buddha image with significant construction history.

Keywords

Religion Tourism, Chedi, Buddha image, Chiang Mai

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้เติบโตอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มที่จะเติบโตอย่างไม่หยุดยั้ง เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมหลักที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมหาศาล และจัดเป็นบริการที่ทำรายได้อันดับหนึ่งของประเทศ ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยเน้นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านบริการ ด้านการท่องเที่ยว การพัฒนา ด้านทรัพยากรบุคคล เพื่อให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – พ.ศ. 2559) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืนโดยการปรับโครงสร้างภาคบริการให้เป็นแหล่งรายได้หลักของประเทศ โดยพัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของภูมิภาค บนฐานความโดดเด่นและความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและความเป็นไทย เน้นการฟื้นฟูพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถานในเชิงพื้นที่ และเสริมสร้างเอกลักษณ์ความเป็นไทย รวมทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อสร้างสินค้าและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ แก่ธุรกิจการท่องเที่ยวไทย เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของตลาดโลก (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา เช่น โครงการอุทยานยามหามงคล โครงการท่องเที่ยวธรรมะ ไหว้พระ 9 วัด โครงการท่องเที่ยวกราบรอยพระแก้วมรกต โครงการสุขใจล่องใต้กินเจ เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นกิจกรรมการตลาดท่องเที่ยวแบบเจาะกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขยายฐานนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะในแง่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การท่องเที่ยวที่มีเรื่องราว อีกทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาจะทำให้ใจเบิกบาน ควบคู่ไปกับการความรู้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดโครงการ “เที่ยวทั่วไทย สุขใจเสริมมงคล” ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี อันเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ลงตัวและเหมาะสม ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงมาก แต่ให้ทั้งความสุขกายและความสบายใจ เพื่อที่จะปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจในศาสนา วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม มอบความสุขกายสบายใจจากการเดินทางท่องเที่ยว และเป็นการร่วมสร้างสังคมที่ดีตามแนวคิด “คุณธรรมนำสังคม” อีกทั้งกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่เกิดการตื่นตัวต่อการเห็นความสำคัญของรากฐานวัฒนธรรมภายในชาติ นอกเหนือจากการกระตุ้นเศรษฐกิจและก่อให้เกิดการหมุนเวียนของรายได้สู่ท้องถิ่นทั่วทุกภูมิภาค (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554)

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวโดยเฉพาะด้านสถาปัตยกรรมมีสถานที่หลายแห่งที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ซึ่งคนส่วนใหญ่ไม่ทราบ เนื่องจากไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์หรือพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งวิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และ สุจินดา พานิชกุล (2547) ได้วิจัยพบประเด็นปัญหาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ว่า ขาดแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ๆ แหล่งท่องเที่ยวเก่าเริ่มทรุดโทรมลง ผู้ที่เดินทางมาเที่ยวภาคเหนือตอนบน มักไม่ค่อยพบสิ่งแปลกใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาในประเด็นนี้ควรมีการจัดการท่องเที่ยวเป็นกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น โบราณสถาน วัด อาคาร สิ่งก่อสร้างและสถานที่ที่มีคุณค่าที่มีอยู่ในท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมิ่งสรรค์ ขาวสะอาด (2551) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 70 ให้ความสนใจการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณสถานและศาสนสถานที่สำคัญ ดังนั้น การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมประเพณี ประวัติศาสตร์และโบราณสถานเพื่อสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนและสำคัญเพื่อเพิ่มจำนวนแหล่งท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี และศาสนาในดินแดนล้านนาจัดเป็นแหล่งดึงดูดการท่องเที่ยวที่สำคัญซึ่งมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีโบราณสถานและศาสนสถานที่สำคัญ งดงามและโดดเด่นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพระเจดีย์และพระพุทธรูปที่สำคัญ ดังที่ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สุรพล ดำริห์กุล (2538) ได้กล่าวไว้ว่า โบราณสถานในวัฒนธรรมล้านนานั้น มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมและแบบแผนทางศิลปกรรมอยู่หลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบที่ปรากฏนั้น เป็นหลักฐานทางวิชาการสำคัญที่สะท้อนให้เห็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมล้านนาได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้น แหล่งท่องเที่ยวที่มีพระเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญประดิษฐานอยู่ยังสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวกระแสใหม่ที่ชาวไทยและชาวต่างชาติกำลังให้ความสนใจ เกิดเป็นโครงการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่กระตุ้นให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจและปลูกฝังความดีงามทางศาสนาผ่านการท่องเที่ยวได้อีกด้วย



ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น การวิจัยเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ จึงเป็นการจำลองเส้นทางท่องเที่ยวและนำเสนอเนื้อหาทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเพื่อสร้างความเชื่อมโยงในการท่องเที่ยวให้ความเพลิดเพลินให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พร้อมกับการเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจต่อชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมประเภทพระเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่สืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ และคุณค่าเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ ได้ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว และการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และสมบูรณ์อย่างแท้จริง

2. พื้นที่การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่วิจัย คือ วัดที่มีเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีความสำคัญทางศิลปวัฒนธรรมที่งดงามในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง จากรายชื่อวัดที่ปรากฏในคัมภีร์มูลศาสนาและชินกาลมาลีปกรณ์และตั้งอยู่ในบริเวณตัวเมืองเชียงใหม่ จำนวน 16 แห่ง ได้แก่ วัดบุพพาราม วัดโพธาราม (เจ็ดยอด) วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร วัดปราสาท วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดพันเตา วัดศรีเกิด วัดเกตการาม วัดเชียงใหม่ วัดเชียงยืน วัดดวงดี วัดโลกโมฬี วัดอินทขีล วัดสวนดอก วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม และวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร

3. ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อตรวจสอบสภาพการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2557 จำนวนประมาณ 7,089,792 คน (การท่องเที่ยวภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่, 2557) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา โดยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 384 คน แต่การวิจัยครั้งนี้ กำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็น 400 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 3 ตอน ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยการท่องเที่ยว และปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะ นำไปทดลองใช้ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค มีความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability: R) = .9416 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์คำถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เพื่อหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในเชียงใหม่ จำนวน 20 คน ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย 5 คน เจ้าอาวาส 6 รูป มัคคุเทศก์ 5 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ 1 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ 1 คน เจ้าหน้าที่เทศบาลนครเชียงใหม่ 2 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ชนิด ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแนวทางการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณในขั้นตอนที่ 1 ใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน คัดเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ลักษณะการท่องเที่ยว 2) พฤติกรรมการท่องเที่ยว และ 3) ความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ใช้วิธีสอบถามแบบบังเอิญพบว่า นักท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยว 1 วัน รองลงมาใช้เวลา 2-3 วัน ลักษณะการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นแบบเข้าไป-เย็นกลับ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมทำมากที่สุด คือ ไหว้พระเพื่อความเป็นสิริมงคลของชีวิต

1.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในเชียงใหม่พบว่า นักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยววัดที่มีเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญ มีประวัติศาสตร์การสร้างเก่าแก่ มีความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และมีการนำเสนอผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ให้พบเห็นบ่อยๆ ซึ่งวัดที่นักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยวมากที่สุด ได้แก่ วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร รองลงมาคือวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

จำนวนและร้อยละของวัดที่นักท่องเที่ยวนิยมไปท่องเที่ยวมากที่สุด

ที่	รายชื่อวัด	นิยมไปท่องเที่ยว	
		จำนวน	ร้อยละ
1	วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร	384	87.00
2	วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร	230	57.50
3	วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร	228	57.00
4	วัดสวนดอก	222	55.50
5	วัดโลกโมฬี	212	53.00
6	วัดพันเตา	208	52.00
7	วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม	208	52.00
8	วัดอินทิล	200	50.00
9	วัดเชียงมั่น	144	36.00
10	วัดดวงดี	134	33.50
11	วัดเชียงยืน	132	33.00
12	วัดโพธาราม (เจ็ดยอด)	126	31.50
13	วัดบุพพาราม	114	28.50
14	วัดปราสาท	112	28.00
15	วัดเกตการาม	112	28.00
16	วัดศรีเกิด	100	25.00

1.3 กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า คุณค่าและความสำคัญด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และคุณค่าด้านจิตใจ มีคะแนนสูงสุด รองลงมา คือ คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม คุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ บรรยากาศในการท่องเที่ยว ความเหมาะสมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เครื่องทำบุญ วัดมุงกล และความปลอดภัย ส่วนลำดับสุดท้ายสิ่งอำนวยความสะดวกในวัด เช่น ห้องน้ำ ที่นั่ง ม้านั่ง น้ำดื่ม เป็นต้น

2. การศึกษาประวัติศาสตร์และคุณค่าเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพขั้นตอนที่ 2 ได้ข้อมูลการศึกษาจากเอกสาร ร่วมกับการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน นักท่องเที่ยวชาวไทย 5 คน เจ้าอาวาส 6 รูป มัคคุเทศก์ 5 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ 1 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ 1 คน เจ้าหน้าที่เทศบาลนครเชียงใหม่ 2 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยดังนี้

2.1 จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนล้านนาในอดีตและยังคงรุ่งเรืองด้วยวัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดผ่านทางหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีวัดวาอารามที่สำคัญ มีพระเจดีย์ พระพุทธรูปสำคัญหลายองค์ที่มีประวัติศาสตร์ในการสร้างอันยาวนาน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนล้านนา ตลอดจนประชาชนคนไทยทั่วไปที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้เดินทางท่องเที่ยวมาศึกษาประวัติศาสตร์ ความงามทางศิลปกรรม กราบไหว้บูชาเพื่อความเป็นสิริมงคลของชีวิต ในการวิจัยเพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในเชียงใหม่ครั้งนี้ มีวัดทั้งหมด 16 วัด ที่เป็นพื้นที่วิจัย ได้แก่ วัดบุพพาราม วัดโพธาราม (เจ็ดยอด) วัดเจ็ดยอดหลวง วรวิหาร วัดปราสาท วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดพันเตา วัดศรีเกิด วัดเกตการาม วัดเชียงใหม่ วัดเชียงยืน วัดดวงดี วัดโลกโมฬี วัดอินทขิล วัดสวนดอก วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม และวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร ผลการศึกษาศักยภาพของวัดทั้งหมดเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ใน 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ด้านคุณค่าทางจิตใจ และคตินิยมคำสอน พบว่า ทั้ง 16 วัด มีศักยภาพอยู่ในระดับสูงสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมได้ ดังตัวอย่างของวัดสวนดอก และวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร ดังนี้

2.2 เจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญวัดสวนดอก พระธาตุเจดีย์วัดสวนดอกเป็นพระธาตุเจดีย์องค์แรกในล้านนาที่สร้างขึ้นตามคติการบูชาพระธาตุภายหลังจากการรับพุทธศาสนาลังกาวงศ์จากสุโขทัยรูปแบบพระธาตุเจดีย์วัดสวนดอก เป็นเจดีย์ทรงระฆัง ตั้งบนฐานขนาดใหญ่และสูง ที่มีชั้นประตูและบันไดทางขึ้นในตอนกลางทั้งสี่ด้าน มุมทั้งสี่ของฐานขนาดใหญ่นั้น ประดิษฐานเจดีย์จำลองมุมละ 1 องค์ รวม 4 องค์ เหนือฐานขนาดใหญ่เป็นชุดฐานบัว ท้องไม้ลูกแก้วอกไก่คู่ในผังกลม เรียงซ้อนลดหลั่นกัน 3 ชั้น รับองค์ระฆังในตอนกลาง เหนือองค์ระฆังเป็นบัลลังก์แบบฐานบัว ในผังสี่เหลี่ยมแต่งลายดอกไม้ประดิษฐ์ในช่องสี่เหลี่ยมเล็กๆ เรียงกัน 2 แถว ประดับกระจกเงิน แกนปล้องโหนดตกแต่งด้วยปูนปั้นพระพุทธรูปลีลา ต่อจากนั้นจึงเป็นปล้องโหนด ปลียอด และฉัตรตอนบนสุด ทั้งนี้ภาพถ่ายก่อน พ.ศ. 2468 ทำให้เราทราบว่าพระธาตุเจดีย์วัดสวนดอกแต่เดิม มีช้างยืนโดยรอบ ทว่าภาพถ่ายเก่าสมัยก่อนที่ครูบาศรีวิชัยจะบูรณะเจดีย์ ฐานช้างยืนโดยรอบไม่ปรากฏแล้ว กลับมีลักษณะคล้ายกับเจดีย์ปัจจุบันต่อมาใน พ.ศ. 2549 มีการบูรณะเจดีย์ใหม่ ด้วยการปิดทองทั้งองค์ ปัจจุบันเจดีย์จึงเหลืองอร่ามด้วยสีทอง ไม่เป็นสีขาวโพลนอย่างในอดีต

สำหรับลักษณะการวางเจดีย์บนฐานขนาดใหญ่เน้นความสำคัญของเจดีย์ประธานด้วยการเพิ่มเจดีย์มุมทั้งสี่ทิศเป็นเจดีย์บริวาร พบไม่มากนักในองค์ประกอบของเจดีย์เชียงใหม่ ทว่ากลับเป็นเช่นเดียวกับองค์ประกอบการสร้างเจดีย์ในสุโขทัยและศรีสัชนาลัยที่สร้างตามแนวคิดคติจักรวาล เน้นความสำคัญสูงสุดของเจดีย์ศักดิ์สิทธิ์ให้มีฐานะเป็นศูนย์กลางจักรวาล เช่น เจดีย์ประธานในวัดมหาธาตุ สุโขทัย หรือเจดีย์เจ็ดแถว ศรีสัชนาลัย เป็นต้น

ส่วนองค์ประกอบเจดีย์สุโขทัยยังปรากฏในองค์ประกอบเจดีย์วัดสวนดอกส่วนอื่นอีก ได้แก่ สัดส่วนองค์ระฆังที่ค่อนข้างใหญ่เมื่อเทียบกับองค์ระฆังเจดีย์ล้านนา บัลลังก์ในผังสี่เหลี่ยม รวมถึงปูนปั้นพระลีลาครอบแกนปล้องไฉนที่สำคัญการมีฐานช้างโดยรอบอย่างที่ปรากฏในภาพถ่ายเก่า ยืนยันคติช้างล้อมหรือช้างรอบที่สุโขทัยรับมาจากลังกา นอกจากนี้ ในภาพถ่ายสมัยก่อนที่ครูบาศรีวิชัยจะบูรณะพระธาตุเจดีย์ เจดีย์รายที่ตั้งอยู่โดยรอบเจดีย์ประธานด้านนอกซุ้มเจดีย์นั้น เฉพาะองค์มุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเจดีย์ทรงดอกบัวตูมแบบสุโขทัย ต่อมา พ.ศ. 2475 ครูบาศรีวิชัยจึงรับนิมนต์เจ้า แก้วนารัฐ กับเจ้าดารารัศมี มาช่วยฟื้นฟูบูรณะวัดสวนดอก ให้เป็นที่รุ่งเรืองมากระทั่งทุกวันนี้

ด้วยประการฉะนี้ พระธาตุเจดีย์วัดสวนดอกเมื่อแรกสร้าง จึงได้รับอิทธิพลทางความคิดในการสร้างเจดีย์ รวมถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมมาจากสุโขทัยเป็นหลัก รูปแบบพระธาตุเจดีย์วัดสวนดอก เป็นเจดีย์ทรงระฆังตั้งบนฐานขนาดใหญ่และสูง ที่มีซุ้มประตูและบันไดทางขึ้นในตอนกลางทั้งสี่ด้าน มุมทั้งสี่ของฐานขนาดใหญ่นั้นประดิษฐานเจดีย์จำลองมุมละ 1 องค์ รวม 4 องค์ เหนือฐานขนาดใหญ่เป็นชุดฐานบัว ท้องไม้ลูกแก้วอกไก่คู่ในผังกลม เรียงซ้อนลดหลั่นกัน 3 ชั้น รับองค์ระฆังในตอนกลาง เหนือองค์ระฆังเป็นบัลลังก์แบบฐานบัว แกนปล้องไฉน ปล้องไฉน ปลียอดและฉัตรตอนบนสุด



ภาพที่ 1: เจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในวัดสวนดอก

2.3 เจดีย์วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร ในจำนวนพระธาตุเจดีย์บนภูเขาสูงทั้งหมดมีพระธาตุเจดีย์วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหารเป็นพระธาตุที่อยู่เก่าที่สุด ตามประวัติว่าสร้างในพุทธศตวรรษที่ 20 รูปแบบพระธาตุเจดีย์วัดดอยสุเทพในปัจจุบัน เฉพาะองค์ประกอบส่วนรองรับองค์ระฆัง ที่ทำเป็นชั้นบัวลดาคันด้วยหน้ากระดานนั้น เคยปรากฏมาก่อนแล้วอย่างสมบูรณ์ในองค์ประกอบเจดีย์สุโขทัย

สำหรับแผนผังวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร เป็นไปตามคติจักรวาล ที่หมายเอาพระธาตุเจดีย์เป็นศูนย์กลางจักรวาล เอาระเบียงคดรอบองค์เจดีย์ประหนึ่งเขาสัตตบรีกัณฑ์ เช่นเดียวกับที่ปรากฏในแผนผังวัดพระธาตูลำปางหลวง จังหวัดลำปาง เป็นต้น ที่เชื่อกันว่านิยมกันในล้านนาราวพุทธศตวรรษที่ 21 ส่วนพระธาตุเจดีย์วัดดอยสุเทพเมื่อแรกสร้าง สร้างขึ้นในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวลัวะ ชนพื้นถิ่นดั้งเดิม เพื่อกลมนกลินความเชื่อในระบบผีให้เข้ากับความเชื่อทางพุทธศาสนา ไม่สามารถระบุรูปแบบเจดีย์เมื่อแรกสร้างได้ ส่วนรูปแบบเจดีย์ในปัจจุบันพัฒนาขึ้นในล้านนา เกิดจากการบูรณะในสมัยพญาเมืองเกษเกล้า พ.ศ. 2081

นอกจากนี้ พระธาตุดอยสุเทพยังเป็นหนึ่งในพระธาตุประจำปีเกิดตามความเชื่อคนล้านนา พุทธศตวรรษที่ 24 อธิบายได้ว่าสัตว์ประจำปีเกิดแต่ละตัวจะแยกย้ายกันกำกับอยู่พระธาตุเจดีย์แต่ละองค์ ในรอบ 12 เดือน เพื่อกอยเรียกวิญญาณคนที่เกิดในปีนั้นๆ ให้มาพักที่พระธาตุก่อน เมื่อถึงเวลาเหมาะสมแล้ว วิญญาณจะย้ายไปสถิตย์ยังกระหม่อมของผู้เป็นบิดาเป็นเวลา 7 วัน ก่อนเข้าปฐิสนธิในครรภ์ผู้เป็นมารดาต่อไป

รูปแบบเจดีย์ ประกอบด้วย ชุดฐานตอนล่างเป็นฐานเขียงสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่กับฐานย่อเก็จสี่เหลี่ยม 3 ชั้น ชุดฐานตอนบนเป็นชุดฐานบัวทองไม้ลูกแก้วอกไก่ 2 ชั้น คั่นไว้ด้วยหน้ากระดาน ทั้งหมดอยู่ในผังย่อเก็จ ส่วนตอนกลางเป็นชุดฐานบัวกลาที่มีชั้นหน้ากระดานคั่น เรียงซ้อนกัน 5 ชั้นในผัง 12 เหลี่ยม รับองค์ระฆังขนาดเล็กในผัง 12 เหลี่ยมเช่นกัน ส่วนตอนบนเป็นบัลลังก์แบบฐานบัวทองไม้ลูกแก้วอกไก่ในผัง 12 เหลี่ยม รับปล้องไฉน และปลียอดเป็นลำดับขึ้นไป



ภาพที่ 2: เจดีย์วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร

3. การนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่

ผลจากสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน ในการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ และการสำรวจวัดที่เป็นพื้นที่วิจัยของผู้วิจัย จำนวน 16 วัด ทำให้ได้ข้อมูลเพื่อกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้สรุปและนำเสนอการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนา ระยะเวลา 1 วัน และ 2-3 วัน ได้ 2 เส้นทาง ดังนี้

3.1 เส้นทางท่องเที่ยวตามชื่อวัดที่เป็นมงคล

เส้นทางนี้เหมาะสำหรับผู้สนใจที่จะกราบไหว้พระเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญเพื่อความเป็นสิริมงคลของชีวิต เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาท่องเที่ยวในเชียงใหม่น้อย แบบเช้าไป-เย็นกลับ ท่องเที่ยวเพียง 1 วัน ได้แก่ วัดบุพพาราม วัดศรีเกิด วัดเกตการาม วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดปราสาท วัดเชียงใหม่ วัดเชียงยืน วัดดวงดี ตามคำขวัญที่ว่า “เริ่มดี ศรีเกิด ฉลาด องอาจดังสิงห์ ร่ำรวย มั่นคง ยั่งยืน ดวงดี”



เส้นทางนี้เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ของการสร้างเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญตามคัมภีร์มูลศาสนาและชินกาลมาลีปกรณ์ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ 2-3 วันขึ้นชอปปิ้งชมสวนทริยภาพด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ควบคู่ไปกับการศึกษาประวัติศาสตร์การสร้างวัด เวียง วัง และความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในล้านนา สามารถท่องเที่ยวได้ทุกวัด ได้แก่ วัดบุพพาราม วัดโพธาราม (เจดีย์ยอด) วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร วัดปราสาท วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดพันเตา วัดศรีเกิด วัดเกตการาม วัดเชียงใหม่ วัดเชียงยืน วัดดวงดี วัดโลกโมฬี วัดอินทขิล วัดสวนดอก วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม และวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร

ผลจากการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ทราบข้อมูลเชิงลึกว่า ประชาชนชาวเชียงใหม่มีวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาจากพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่คอยหล่อเลี้ยงและยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างมั่นคง และยาวนาน โดยสะท้อนให้เห็นผ่านการสร้างพระพุทธรูป การสร้างพระเจดีย์ในวัดต่างๆ ตามเส้นทางท่องเที่ยวทั้ง 16 แห่ง ซึ่งมีพระพุทธรูป พระเจดีย์ที่สวยงามเชื่อมโยงความเชื่อ ความศรัทธา ความศักดิ์สิทธิ์เข้าด้วยกันเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่คอยบริการนักท่องเที่ยว และสามารถเดินทางท่องเที่ยวผ่านการบริการสาธารณะต่างๆ ได้อย่างสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับ Collier & Harraway,

1997 (อ้างถึงใน ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2544, 41) ที่มีความเห็นว่าการท่องเที่ยวที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้นแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ หรือ 3As ซึ่งได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) นอกจากนั้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ให้ความเพลิดเพลินกับนักท่องเที่ยวแล้ว ยังให้ความสงบใจ อิ่มเอิบ และความรู้ทางด้านพุทธศิลป์จากงานประติมากรรม จิตรกรรมในวัดอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของอนุกุล ศิริพันธ์, นพพงษ์ สว่างอัม และ กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2557, 265-276) ที่ได้ศึกษาการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวด้านพุทธศิลป์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ข้อมูลทางศิลปกรรมทางพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นประโยชน์อย่างมากในการสร้างคุณค่าและความสำคัญให้แก่วัดต่างๆ สามารถใช้มิติทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ความงามของศิลปกรรมที่โดดเด่น แสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

สรุป

สรุปผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยววัดที่มีเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญที่มีประวัติศาสตร์การสร้างเก่าแก่ มีความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมโดยมีการนำเสนอผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ให้พบเห็นบ่อยๆ ดังนั้น ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทราบเส้นทางการท่องเที่ยวอื่นๆ นอกเส้นทางการท่องเที่ยวหลักที่นักท่องเที่ยวรู้จักดี เช่น วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เป็นต้น โดยประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวตามชื่อวัดที่เป็นมงคล ซึ่งเส้นทางนี้เหมาะสำหรับผู้สนใจที่จะกราบไหว้พระเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญเพื่อความเป็นสิริมงคลของชีวิต แต่นักท่องเที่ยวมีเวลาท่องเที่ยวในเชียงใหม่แบบเช้าไป-เย็นกลับ ท่องเที่ยวเพียง 1 วัน ได้แก่ วัดบุพพาราม วัดศรีเกิด วัดเกตการาม วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดปราสาท วัดเชียงมั่น วัดเชียงยืน วัดดวงดี ตามคำขวัญที่ว่า “เริ่มดี ศรีเกิด ฉลาด งามอาจ ดังสิงห์ ร่ำรวย มั่นคง ยั่งยืน ดวงดี” และเส้นทางท่องเที่ยวตามประวัติการสร้างพระเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญ ซึ่งเส้นทางนี้เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ของการสร้างเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญตามคัมภีร์มูลศาสนาและชินกาลมาลีปกรณ์ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ 2-3 วัน ชื่นชอบ ชื่นชมสุนทรียภาพด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ควบคู่ไปกับการศึกษาประวัติศาสตร์การสร้างวัด เวียง วัง และความรู้เรื่องของพระพุทธรูปศาสนาในล้านนา สามารถท่องเที่ยวได้ทุกวัด ได้แก่ วัดบุพพาราม วัดโพธาราม (เจดีย์ยอด) วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร วัดปราสาท วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดพันเตา วัดศรีเกิด วัดเกตการาม วัดเชียงมั่น วัดเชียงยืน วัดดวงดี วัดโลกโมฬี วัดอินทขิล วัดสวนดอก วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม และวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรมนั้น ทุกภาคส่วนควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมกับทำแผนที่ทางเดิน (Road Map) การท่องเที่ยวเชิงบูรณาการอย่างต่อเนื่องกับรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องระดับนโยบายควรสร้างเอกลักษณ์ ความรู้ และคุณค่าให้เห็นวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่นของล้านนา ส่วนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับนโยบายควรเร่งรัด สนับสนุน ส่งเสริม และควรเร่งรัดการจัดระเบียบวัด ร้านค้าในวัด สิ่งอำนวยความสะดวก ปรับภูมิทัศน์ และเพิ่มความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวต่อไป



ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของจังหวัดเชียงใหม่เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่มีวัด และสถานที่ที่เกี่ยวข้องด้วยศาสนาที่มีประวัติศาสตร์และคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม พร้อมกับทำแผนที่ทางเดิน (Road Map) การท่องเที่ยวเชิงบูรณาการอย่างต่อเนื่อง

1.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญยังไม่มีสิ่งดึงดูดใจเพียงพอ นอกจากความเชื่อศรัทธาที่สามารถกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวซ้ำบ่อยๆ ได้ ดังนั้น หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องระดับนโยบายควรสร้างเอกลักษณ์ ความรู้ คุณค่าให้เห็นวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่นของล้านนา

1.3 วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและธรรมะยังมีปัญหาด้านการบริหารจัดการ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับนโยบายควรเร่งรัดและสนับสนุน ส่งเสริมการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยเร่งรัดการจดทะเบียนวัด ร้านค้าในวัด สิ่งอำนวยความสะดวก ปรับภูมิทัศน์และเพิ่มความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ควรดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ภูมิทัศน์ สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ความสะอาด สถานที่จอดรถ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม จัดทำป้ายบอกวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือป้ายบอกทางให้ชัดเจน

2.2 ควรบริหารจัดการด้านอาหาร เครื่องดื่ม และร้านจำหน่ายของทำบุญหรือวัตถุมงคลให้สะอาดและมีราคาที่เหมาะสม

2.3 การท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ยังขาดการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว ยังไม่มีป้ายหรือผู้ให้ความรู้เรื่องประวัติ คุณค่าของพระพุทธรูป และพระเจดีย์สำคัญ ตลอดจนถึงหลักธรรมที่แฝงอยู่ให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อที่จะน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน นอกเหนือจากการกราบไหว้เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตเท่านั้น อันจะทำให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้กลับมาท่องเที่ยวเชิงธรรมะเพิ่มเติม เช่น การมาปฏิบัติธรรม หรือการฟังธรรมะ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณโครงการส่งเสริมการผลิตผลงานวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (HR2L) โดยศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพและคณะที่ได้พิจารณาให้ทุนอุดหนุนการวิจัยและแนะนำการเขียนบทความวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ.
- การท่องเที่ยวภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่. (2557). **สถิติสรุปข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวและรายได้ North 2013**. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2557, จาก <http://www.cm-mots.com/modules/download/file/2014-12-03-8343726.pdf>
- ฐลัทธิต ฐชาติ. (2544). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.
- มิ่งสรรค์ ขาวสะอาด. (2551). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในลุ่มแม่น้ำโขง 2: รายงานการวิจัย**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม
- วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และ สุจินดา พานิชกุล . (2547). **เส้นทางท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ : รายงานการวิจัย**. เชียงใหม่: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุรพล ดำริห์กุล (2538). **เจดีย์ช้างล้อมในดินแดนล้านนา: รายงานการวิจัย**. เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนุกุล ศิริพันธ์, นพพงษ์ สว่างอัม และ กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย. (2557.) การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว ด้านพุทธศิลป์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**. 2(3), 265 - 276.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement**. 30 (3), 607-610.